

FALSE OPINION OR FALSE ALARM? ABOUT THE CRIMINAL LIABILITY OF AN EXPERT FOR GIVING A FALSE OPINION¹

Małgorzata HREHOROWICZ

Laboratory of Criminalistics, Department of Law and Administration, Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland

Abstract

This article aims to address the significance of the problem regarding the issuance of false expert opinions in practice. This issue is of great importance and considerably consequential for the public opinion. An expert opinion that is unfavorable to a party often raises suspicions of bribery and manipulation. However, not every litigant's dissatisfaction necessarily implies a criminal offense. This article highlights the magnitude of the problem of false expert opinions in the Polish justice system and the consequential effects associated with it.

In the preparation of the article, a review of domestic and international literature and an analysis of criminal case files on the offence of Article 233 § 4 of the Penal Code were used. The results of the research show that the issue of the crime of issuing a false opinion by an expert has not yet received a comprehensive analysis in the domestic and international literature. The number of criminal cases concerning the issuance of a false opinion by an expert is not significant. Courts usually acquit defendants of this offence which may mean that it is difficult to prove in practice. However, the problem is not as high profile as it presents itself to the public. The results of the research can be used to supplement theoretical considerations of the issue. The results can also be used by practitioners to introduce changes to increase the effectiveness of prosecuting the perpetrators of these crimes or to analyse legislative changes.

Keywords

Expert opinion; Criminal liability; False opinion.

Received 8 August 2023; accepted 26 October 2023

1. Introduction

Expert witness crimes related to the issuing of a false opinion present a problem in all legislation. An expert witness is an assistant to the judiciary in finding the truth in the course of a civil or criminal trial. In principle, they should be of a flawless nature, like the judge who presides over the proceedings and resolves the case. However, the expert provides the judge with special information necessary to resolve the case. It is undesirable to legitimize the expert who intentionally introduces a false opinion into the trial. There is a fine line between a mistake and deliberate misleading of the procedural authority. Nevertheless,

faulty opinions should be eliminated from the trial, whereas false opinions issued by the expert with the intention of deceiving the trial body should not only be eliminated but also result in the punishment of their authors. Otherwise, the lack of reaction will result in the trial's pathology.

The crime of issuing a false opinion is one of the crimes against the administration of justice in Poland,

¹ The paper, based on partial, selective, research results, was the subject of the author's presentation given at the 20th Wrocław Symposium of Questioned Document Examination, held June 9–10, 2022, and in this form the paper will be published in the post-conference materials. This publication presents the complete results of the research and its analysis.

punishable by up to 10 years of imprisonment. This crime can be committed intentionally or unintentionally. The crime of an expert giving a false opinion unintentionally was added to the Penal Code in 2016. The purpose of this regulation is to criminalize the act of unintentionally submitting a false opinion by an expert during judicial proceedings. In this case, the conditions for criminal liability of an expert is that the expert has harmed the public interest through their actions. At the same time, the legislator does not indicate in what situations does the expert's harming of public interest occurs. So far, judicial jurisprudence has not specified this either. Notably, this criminalization has caused a great deal of confusion in the expert community. Among other things, some indicate possible problems with the availability of experts, caused by reluctance to cooperate with judicial authorities for fear of criminal liability. For the time being, this problem remains unsolved, as there are no cases of criminal offences of unintentional rendering of an expert false opinion in practice.

The problem concerning the crime of issuing a false opinion by an expert has a very extensive literature and is very widely discussed. Many works published focus on various problems related to expert opinion. In particular, on the availability of experts, the rules under which you can use an expert, as well as the evaluation of expert opinion evidence (Gruza, 2004, 2005, 2021; Moszczyński, 2009, 2010, 2014, 2015). In the background, there always reappear issues of the quality of the opinions and the liability of the experts for giving a false opinion. Regardless of the scale of the damage associated with the issuance of a false opinion the problem is always of the same nature: how to punish the perpetrator and how to prevent this type of situation in the future?

A number of works presents the criminal liability of an expert for giving a false opinion unintentionally. This issue is currently very actual in the literature (Bójarski, 2000; Filipowska-Tuthill, Żylińska, 2014; Girdwoyń, Tomaszewski, 2019; Jagiełło, 2020; Koziczak, 2021; Malinowski, 2018; Nowak, 2017; Widła, 2018). Research in the analysis of phenomenon of an expert giving a false opinion, its scale and nature seems to have been undertaken by Józwicki, albeit I find no broader study of this issue in the domestic or foreign literature (Józwicki, 2019). Foreign-language authors tend to focus on non-criminalistic aspects related to the issuance of a false opinion by an expert, such as ethical issues (Barnett, 2011; Dwyer, 2008; Melvin, Shiffman, 1999; Leal, Vrij, Mann, Fisher, 2010).

This may suggest that the issue is so insignificant that it is not worth addressing or it is so difficult to

study that no attempts have ever been made to in this regard. Proper scrutiny requires a large commitment of time and resources. Moreover, this reality is examined through the prism of jurisprudence – the researcher's eye reveals only what was subjected to jurisdiction and not the entirety of the problem associated with the issuance of a false opinion by an expert. In other words, only a slice of reality is examined, leaving an unknown part of the problem. Without proper research in this area, we cannot even begin to discuss this matter, be it in the national or international fields. On the other hand, any discussion at all can be a contribution initiating a change for the better. The article presents the issue of expert crimes related to the issuing of a false opinion from a forensic perspective.

2. Materials and methods

I conducted a critical review of the criminalistics literature regarding false opinions by experts. I also conducted my own study of criminal cases files regarding the crime of issuing a false opinion. Firstly all 318 district courts in Poland were asked to provide information on whether there were cases of the crime of issuing a false opinion. I conducted surveys in 2018 asking about the period of 2008–2018. All courts responded to the inquiries but not all provided full or any information regarding the occurrence of cases for these crimes. Subsequently, the focus was on reaching the selected cases. At the time of my inquiry, none of the courts recorded cases of crimes of issuing a false opinion unintentionally. On the other hand, the survey provided feedback regarding 64 cases related to the occurrence of the offense of crimes of issuing a false opinion intentionally.

Because the cases involved the entire territory of Poland, I could not reach material for every case, either due to the absence of physical files in the court and their transfer to another court or authority or due to the court's refusal of access to file documents. The COVID-19 pandemic and movement restrictions further affected the availability of court case files. As a result, I could scrutinize 50 out of 64 cases in which defendants were charged with the offense of crimes of issuing a false opinion intentionally. The results of this research are presented in the article below. The evidence gathered in the files of court cases allowed me to determine the scale of the phenomenon of experts issuing a false opinion throughout the country, situations in which false opinions appeared, and the reaction of judicial authorities to the recorded crimes. It should be mentioned that the group of examined

cases is not representative, however, it constitutes sufficient research material to establish the nature of the phenomenon of issuing a false opinion by an expert.

3. Results

I studied error occurrence in expert opinions at each of the recorded stages of opinion production. Most cases involved errors at the stage of conducting research or deriving results from the research. A summary of the number of errors at each stage of opinion production is shown in Figure 1 below.

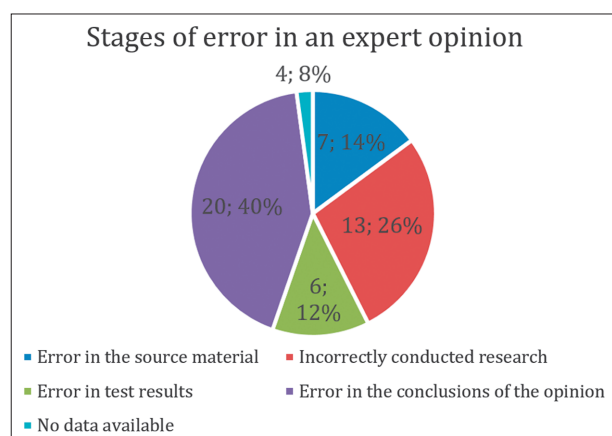

Figure 1. Stages of error in expert opinions.
Source: own elaboration.

The errors indicated above concerned opinions from a wide spectrum of specializations, but most opinions were those of value experts and medical experts. The list of expert specializations is presented in Table 1 below.

As Table 1 shows, the situation in which an expert was accused of giving a false opinion most often concerned experts in the field of property valuation. A large number of cases also concerned medicine and psychiatry.

The first part of the study indicated that it is extremely difficult to evidentially prove the intentionality of an expert in giving a false opinion. An error may enter an opinion intentionally or unintentionally, but in the absence of clear evidence, it is difficult to attribute to the expert the intentionality of such an event. Tables 2 and 3 summarize court decisions in first and second instances in relevant examined cases.

As Tables 2 and 3 show, most first instance court decisions concerned the acquittal of the accused expert or, alternatively, the conditional or complete discontinuance of proceedings. Therefore, in most cases

Table 1
Summary of expert specializations

No.	Type of opinion	No. of cases
1.	Property valuation	22
2.	Assessment of the value of movable property	2
3.	Sworn translator	1
4.	Production technology	1
5.	Accounting	3
6.	Economics	1
7.	Medicine	7
8.	Psychology	1
9.	Psychiatry	5
10.	Computer science	1
11.	Firefighting	1
12.	Wood technology	1
13.	Automotive technology	3
14.	No data available	1

Source: own elaboration.

Table 2
Judgment of the court of first instance

No.	Type of judgment	No. of cases
1.	Refusal to initiate proceedings	1
2.	Discontinuance of proceedings	12
3.	Conditional discontinuance of proceedings	7
4.	Conviction	11
5.	Acquittal	19

Source: own elaboration.

Table 3
Judgment of the court of second instance²

No.	Type of judgement	No. of cases
1.	Judgment modifying and acquitting	3
2.	Judgment modifying and conditionally discontinuing the proceedings	1
3.	Judgment upholding the contested judgment	19
4.	Set aside the judgment under appeal and refer the case back for a new trial	4

Source: own elaboration.

² Not all cases were heard by the court of second instance hence the total number of cases indicated in the table is not consistent with the number of cases examined.

experts were not punished for committed offences or parts of offences were found to be missing. These findings confirmed the previous observation regarding the significant difficulty of proving this type of offence. Furthermore, second-instance courts either upheld or amended the first-instance's verdict, while the defendant was acquitted or the contested verdict was reversed and the case remitted for retrial. The occurrence of judgements of this kind among the examined cases should be considered as accidental. However, second-instance courts generally upheld judgements of first-instance courts, in most cases acquitting defendants of crimes under Article 233 § 4 of the Penal Code.

4. Discussion

Referring to the results of the research such a high number of acquittals may indicate that it is very difficult to distinguish between a false opinion and one burdened by an expert's misjudgment. Nevertheless, it is extremely difficult to distinguish between situations in which law enforcement intervention is necessary and situations in which criminal proceedings are initiated and pursued against an expert in a situation when they did not commit the crime of giving a false opinion but gave an opinion to the best of their knowledge and will.

It is worth pointing out that an expert opinion is false when it is subject to an error introduced into the opinion intentionally or unintentionally. The stage at which the error was introduced into the opinion and the expert's (un)awareness will determine whether the expert can be successfully imputed with the offence of giving a false opinion. In practice, it is very difficult to demonstrate a deliberate introduction of an error into an expert's opinion and the expert's awareness of that error. Even considering the forms of intentional guilt, the expert's awareness still evades judicial scrutiny. Given the importance of the good protected by the provision of Article 233 of the Code of Criminal Procedure, this situation can be considered highly unfavorable to the administration of justice. In public opinion, it is the expert's opinions or their incorrect interpretation by the court that cause faulty judgements in the overwhelming number of cases. In civil cases, the consequence of such a defective judgment may be the award of a debt or the dismissal of an action. More far-reaching consequences relate to sentencing in criminal cases, in which the price of expert error may be the defendant's wrongful conviction. In any case, it is undesirable to maintain a situation in which

experts who deliberately harm the administration of justice will go unpunished.

Furthermore, in the jurisprudence of Polish courts the view emerged that a false opinion is given by an expert deliberately when:

1. The expert used the wrong method of examination;
2. The expert's opinion is contrary to the current state of knowledge;
3. The expert's opinion runs contrary to the facts of the case (Judgment of the Court of Appeal in Katowice, November 3, 2021).

In the above situations, we may establish intentionality in an expert's actions and convict the expert of intentionally giving a false opinion. Notably, the first condition refers to the stage of the expert's opinion related to the conduct of tests while the other two conditions relate directly to the conclusions of an opinion, which finalize the process of giving an expert opinion at the request of the trial authority.

Considering the stages of forming an opinion and the components of an expert opinion, we may distinguish the following types of errors that will result in a false opinion:

1. Error in the source of the material of the opinion;
2. Error as to the tests performed;
3. Error in the results of the tests;
4. Error in the conclusions of the opinion.

An error in the source material used by the expert to give the opinion will result from the poor selection of source material or its deficiencies. Given the large spectrum of opinions that may be issued by experts during litigation, one cannot unequivocally determine the cause of such an error. The expert issuing an opinion (e.g. an accounting opinion) may omit the source material that should have been taken into account when issuing the opinion or the material is defectively secured by the authorities conducting the proceedings, which is no longer under the expert's control, e.g. in the case of forensic opinions. In other words, an error at this stage may be introduced into the opinion by the expert intentionally, when the expert consciously omits important source material that they should have considered, namely they disregard material on the analysis of the real estate market when preparing the appraisal report or make a selective analysis of this market. Albeit, such an error may be introduced unconsciously, when the expert is unaware of the limitations of securing the source material (e.g. contamination).

Another type of error may stem from the expert's defective research on the source material. They may use a wrong or inadequate method of examination, faulty equipment, or inappropriate equipment for the source material. The expert may also take a selective

approach to the source material obtained by omitting relevant sources and focusing on those less relevant or irrelevant ones altogether. An error at this stage may occur due to a lack of skill or knowledge, inattention, or a simple mistake. Such an error may also be intentionally introduced by the expert when – aware of the wrongdoing – the expert deliberately seeks to obtain faulty test results by introducing error into the opinion already at this stage of examination.

Even when the expert conducted the tests correctly, the risk remains that test results will be falsified due to a misreading or an intentional indication of different results from those actually obtained.

The last type of error is the one conveyed in the expert's conclusions, which serve directly to formulate the opinion in response to a question from the trial authority. Despite correct test results, an intentional or unintentional action by the expert may once again lead to an incorrect interpretation of test results. Faulty interpretation of test results may happen intentionally or unintentionally, as the expert may be aware that they proceed improperly and aim to do so, or he or she may introduce an error into the opinion at this stage quite unconsciously.

All the identified errors may make the trial authority receive false opinion. The stage at which the error was introduced into the opinion and the expert's (un)awareness will determine whether the expert can be successfully imputed with the offence of giving a false opinion. It should be noted that the majority of errors in opinions in the cases examined were errors in the conclusions of the opinions. This may explain the low number of convictions in the cases studied. In practice, it is very difficult to demonstrate a deliberate introduction of an error into an expert's opinion and the expert's awareness of that error. Even considering the forms of intentional guilt, the expert's awareness still evades judicial scrutiny and can only be sought in personal evidence, namely when a witness testifies that the expert "admitted" to intentionally introducing an error into the opinion, which may be extremely difficult to achieve in practice, or in the context of an obvious mistake and an expert's glaring malice inferred from the error, which may be difficult to defend from an evidentiary angle.

However, what remains unanswered is the question of how and whether to hold accountable the experts who introduce an error into an opinion inadvertently, out of ignorance, by mistake, or out of absentmindedness.

To better illustrate the situations in which experts were accused of issuing a false opinion, allow me to

present examples of opinions whose issuance resulted in the experts being charged with a crime.

Example 1

Two expert psychiatrists were accused of issuing a false opinion and certifying untruths, which were to consist in giving a false circumstance of conducting a single examination of the accused, while they did not conduct such an examination at all. In the description concerning the defendant's state of health, these experts provided information concerning the defendant's state of health from another opinion – which contained outdated information – and presented this opinion to the prosecutor during the pre-trial proceedings. The court of first instance found the experts guilty of committing an offence under Article 233(4) of the Code of Criminal Procedure imposing on them a sentence of six months of imprisonment and a fine. The proceedings ended with the judgment of the court of first instance (Case of the District Court in Toruń, VIII K 1764/10).

Example 1 is a very good illustration of a situation in which it is beyond doubt that an expert can be attributed with the offence of giving a false opinion. When preparing their opinion, the experts committed one of the errors indicated above by issuing an opinion inconsistent with the facts of the case, which manifested itself in the investigators' finding that no examination of the accused was conducted – contrary to the records indicated in the opinion. Another example also shows the falsification of facts by the medical expert, this time a cardiologist:

Example 2

Regarding the health of a party to the total disability pension proceedings, an expert cardiologist was accused of presenting false opinion for using the statement "no rhythm disturbances are found in the Holter tests", while the examination results and medical history showed that such disturbances existed. Thus, he failed to recognize aortic dilatation, sclerosis of the ventricular arteries class IV b rhythm disturbances, lipid disorders, coronary artery disease of the unstable form, ischemic heart disease, and angina pectoris. The district court acquitted the defendant because the subjective side of the criminal act could not be attributed to him. One could not establish that the accused included in his consciousness the possibility of presenting an untruthful opinion. The district court upheld the judgment under appeal (Case of the District Court for Kraków-Śródmieście in Kraków, XIV 650/08).

As Example 2 shows, the allegation that the expert gave false opinion can be upheld in obvious situations when factual findings of the opinion contradict the facts of the case and – in this case – the state of the examined person's health as the subject of the opinion. Another example presents the interesting case of an expert giving an opinion despite being unqualified:

Example 3

An expert was charged with giving false opinion regarding the injuries and pathomechanism of death and the immediate cause of death of a deceased in a battery case. The expert's false opinion during criminal proceedings allowed the perpetrators to avoid criminal responsibility for the beating, which resulted in the death of the man. When assessing the cause of the death of the deceased, the expert pathomorphologist incorrectly conducted autopsy, thus making it impossible to establish the cause of the deceased's death. The district court acquitted the expert by arguing that one could not assume the defendant had acted intentionally or with any intention when giving his opinion. In the court's view, the expert-defendant had not acted intentionally. The experts appointed in the criminal case to give an opinion on the accused expert's opinion indicated that the reason for this was the lack of expertise of the expert giving the opinion. Thus, the accused could not be attributed guilt in the commission of the alleged act and the accused's act did not constitute a criminal offence (Case of the District Court in Żagań, II K 128/10).

The case illustrated in Example 3 confirms the thesis that it is very difficult to attribute the act of giving a false opinion to an expert. The case illustrated in the example cited above was important in that the accused expert had been an expert in pathomorphology known to law enforcement for many years. During this period, he had issued many opinions without being qualified to do so. The very fact that the expert was unqualified casts doubt on the quality of his opinions. Notably, the proceedings revealed that the expert did not hide the fact that he was not a specialist in pathomorphology. Law enforcement authorities used his assistance because he was willing to provide opinions and there was no specialist in this field in the area. Thus, this peculiar pathology in the system stemmed from a pathology in the field of justice and the lack of availability of qualified experts. Undoubtedly, if the law enforcement authorities had the assistance of qualified experts at their disposal, they would have used this assistance instead of a "homegrown" pathomorphology expert. Nevertheless, it is undesirable to legitimize

even the unintentional deception of justice authorities and maintain a situation of non-criminality for a person who openly compromises the good of justice. The final example refers to a situation in which a valuation expert was alleged to have given a false opinion:

Example 4

An expert in property valuation was accused of issuing a false opinion consisting in the omission of the provisions of the municipality's zoning study, which resulted in the determination of an incorrect value of the valued property. The district court acquitted the expert. The court found that the expert had made the error but the proceedings did not establish that the expert had obtained any pecuniary or personal benefits from the inadequate valuation. The error stemmed not from her intention but to a lack of due diligence. This judgment was upheld by the district court (Case of the District Court in Giżycko, II K 223/09).

Example 4 illustrates a typical situation in which an expert property valuator fails to consider relevant circumstances affecting the valuation, but there is no possibility of imputing to the expert the act of providing a false opinion to judicial authorities. On the one hand, it is difficult to establish the expert's intention and willfulness in providing a false opinion. However, it is also difficult not to sanction behavior and situations in which an expert is not competent enough to provide an opinion but nevertheless undertakes to give an opinion that causes significant damage to the functioning of the justice system, as happened in the case described in Example 3. Moreover, it is undesirable to punish experts for their good intentions and create a situation of fear and apprehension of criminal liability for giving a false opinion. The situation is undoubtedly difficult.

Quantitative analysis of the number of cases involving the crime of issuing false expert opinions in the country indicates that the problem is not as significant as it is generally perceived by the public. Notably, the number of cases studied represents most cases, recorded nationwide, albeit we cannot rule out that some cases were omitted due to errors in transmission from individual courts or lack of response to the question about recognized cases.

Although the number of such cases was relatively low during the studied period, their occurrence still poses a significant challenge for the administration of justice. The ideal solution would be to avoid this problem altogether in the future and virtually eliminate this type of crime. However, this does not seem possible with any procedure, so we should analyze this

problem and consider what can be done to minimize its occurrence in the future as much as possible.

The above research results provide an opportunity to initiate a discussion on the effective prosecution of crimes related to the issuance of a false opinion by experts, their prevention, and the comparison of solutions adopted in diverse legal systems. This means the results reveal the possibility of exchanging experiences in the international arena. The above analysis provides a reference point and opens a discussion regarding the scope of expert liability for issuing a false opinion and how to increase the morale of experts and avoid similar types of problems in the future. Drawing from the experience of other legal systems, we know that good solutions can be developed in this regard at the national and European levels, as well as globally.

5. Concluding remarks

The results of the conducted research allow me to draw the following conclusions:

1. The crime of filing a false opinion by an expert is in practice a marginal problem, or it is difficult to attribute to an expert the commission of an alleged act, namely the preparation of a false opinion;
2. Even when an expert is accused of giving a false opinion, the courts usually acquit experts of the alleged acts or conditionally discontinue related proceedings;
3. In the public perception, the problem of false expert opinions is a major one; in practice, the problem is marginal;
4. One effective approach to preventing crimes committed by expert witnesses when they issue false opinions involves fostering ethical standards within the expert function and permitting only the most highly qualified individuals to participate in legal proceedings, along with giving them appropriate remuneration.

In any case, let us bear in mind that the expert is an assistant to the judicial authorities. Therefore, each case of an expert committing the offence of giving a false opinion should be thoroughly analyzed and assessed. Nevertheless, we should not forget that mistakes can happen to anyone. Even in such a high-profile situation as court proceedings. In any case, we should seek providing experts with an opportunity to rectify established errors by means of procedure-provided tools, namely a supplementary opinion by the same expert or an opinion by another expert. Thus, the initiation of proceedings against an expert for a suspected false opinion should be a last resort.

References

1. Act of 11 March 2016 amending the Act – Code of Criminal Procedure and certain other acts (2016). *Journal of Laws* (437).
2. Act of 6 June 1997 – Penal Code (2022). *Journal of Laws* (1138).
3. Barnett, P. D. (2001). *Ethics in forensic science: professional standards for the practice of criminalistics*. CRC Press.
4. Bojarski, M. (2000). Problemy odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej biegłego. *Jurisprudencja*. 18(10), 24–28.
5. Case of the District Court for Kraków-Śródmieście in Kraków, XIV 650/08 (District Court for Kraków-Śródmieście in Kraków XIV 650/08).
6. Case of the District Court in Giżycko, II K 223/09 (District Court in Giżycko II K 223/09).
7. Case of the District Court in Toruń, VIII K 1764/10 (District Court in Toruń VIII K 1764/10).
8. Case of the District Court in Żagań, II K 128/10 (District Court in Żagań II K 128/10).
9. Dwyer, D. (2008). *The Judicial Assessment of Expert Evidence*. Cambridge: Cambridge University Press.
10. Filipowska-Tuthill, M., Żylińska, J. (2014). Odpowiedzialność karna biegłego w świetle artykułu 233 § 4 Kodeksu karnego. *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne*. 12(3), 27–40.
11. Girdwoyń, P., Tomaszewski, T. (2019). Opiniowanie zważnie. (In) R. Cieśla (Eds.), *Problematyka dowodu z dokumentu* (pp. 67–77). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
12. Gruza, E. (2004). O błędach i ich przyczynach w opiniach biegłych. (In) V. Kwiatkowska-Darul, A. Marek, A. Bulsiewicz (Eds.), *Doctrina multiplex veritas una. Księga Jubileuszowa Prof. M. Kulickiego* (pp. 179–189). Toruń: Wydawnictwo UMK.
13. Gruza, E. (2005). Błędy w opiniach biegłych. (In) E. Gruza, T. Tomaszewski, *Problemy Współczesnej Kryminologii nr IX* (pp. 17–25). Warszawa: Katedra Kryminologii UW i PTK.
14. Gruza, E. (2021). Błędy w opiniach biegłych sądowych – w kontekście niesłusznych skazań. *Studia Iuridica*, 88, 122–135.
15. Jagiełło, D. (2020). Inadvertently false opinion. Paper presented at the 19th Wrocław Symposium on Questioned Document Examination, October 7–8, 2020.
16. Józwicki, K. (2019). Kryminologiczne i karnoprawne aspekty wydawania nieprawdziwych opinii przez biegłych — ramowy raport z badań ze wskazaniem postulatów de lege lata i de lege ferenda. *Przegląd Policyjny*, 136(4), 343–359.
17. Judgment of the Court of Appeal in Katowice, V ACa 213/21 (Court of Appeal in Katowice November 3, 2021, ref. V ACa 213/21).

18. Koziczak, A. (2021). Biegły między młotem a kowadłem, czyli jeszcze o art. 233 § 4a k.k. (In) D. Zienkiewicz (Ed.), *Wokół kryminalistyki. Nauka i praktyka. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Widle* (pp. 341–357). Toruń: Dom Organizatora TNOiK.
19. Leal, S., Vrij, A., Mann, S., Fisher, R. (2010). Detecting true and false opinions: The devil's advocate approach as a lie detection aid. *Acta Psychologica*, 134(3), 323–329.
20. Malinowski, A. (2018). Nieumyślne sporządzenie fałszywej opinii przez biegłego. Aspekt logiczno-językowy. *Przeгляд Sądowy*, 7–8, 37–49.
21. Melvin, M. D., Shiffman, J. L. (2000). *Ethics in forensic science and medicine: guidelines for the forensic expert and the attorney*. Springfield: Charles C. Thomas.
22. Moszczyński, J. (2009). Obszary subiektywizmu w badaniach identyfikacyjnych – wybrane zagadnienia. (In) J. Kasprzak, B. Młodziejowski (Eds.), *Kryminalistyka i inne nauki pomostowe w postępowaniu karnym* (pp. 475–482). Olsztyn: PRINT GROUP.
23. Moszczyński, J. (2010). Subiektywna ocena subiektywnych opinii kryminalistycznych. (In) E. Gruza, M. Goc, T. Tomaszewski (Eds.), *Co nowego w kryminalistyce – przegląd zagadnień z zakresu zwalczania przestępczości* (pp. 249–263). Warszawa: Stowarzyszenie Absolwentów Wydziału Prawa i Administracji UW.
24. Moszczyński, J. (2014). Wartość dowodowa ekspertyz kryminalistycznych. (In) R. Szychmiller, J. Kasprzak, J. Krzywkowska (Eds.), *Dowodzenie w procesach karnych* (pp. 157–172). Olsztyn: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski.
25. Moszczyński, J. (2015). Właściwości cech identyfikacyjnych a poziom subiektywizmu w badaniach kryminalistycznych. (In) V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz, M. Zubańska (Eds.), *Współczesna kryminalistyka – wyzwania i zagrożenia* (pp. 127–141). Szczytno: Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie.
26. Nowak, M. (2017). Wątpliwości związane z odpowiedzialnością prawną biegłego sądowego w świetle znowelizowanego art. 233 § 4a k.k. *Zeszyty Prawnicze*, 17(2), 75–102.
27. Widła, T. (2018). Odpowiedzialność karna za wydanie fałszywej opinii. *Palestra*, 10, 13–20.

ORCIDMałgorzata Hrehorowicz 0000-0002-6959-7648**Corresponding author**

Dr. Małgorzata Hrehorowicz
Laboratory of Criminalistics, Department of Law
and Administration
Adam Mickiewicz University in Poznań
ul. Św. Marcin 90
PL 61-809 Poznań
e-mail: mhrehor@amu.edu.pl

FAŁSZYWA OPINIA CZY FAŁSZYWY ALARM? O ODPOWIEDZIALNOŚCI KARNEJ BIEGŁEGO ZA WYDANIE FAŁSZYWEJ OPINII¹

1. Wprowadzenie

Przestępstwa biegłych sądowych związane z wydaniem fałszywej opinii stanowią problem we wszystkich ustawodawstwach. Biegły sądowy jest pomocnikiem wymiaru sprawiedliwości w dochodzeniu do prawdy w toku procesu cywilnego lub karnego. Co do zasady powinien on mieć nieskazitelny charakter, podobnie jak sędzia, który prowadzi postępowanie i rozstrzyga sprawę. Biegły dostarcza sądowi wiadomości specjalnych niezbędnych do rozstrzygnięcia sprawy. Niepożądane jest legitymizowanie biegłego, który celowo wprowadza do procesu fałszywą opinię. Istnieje cienka granica pomiędzy pomyłką a celowym wprowadzeniem w błąd organu procesowego. Niemniej jednak wadliwe opinie powinny być eliminowane z procesu, natomiast fałszywe opinie wydane przez biegłego z zamiarem wprowadzenia w błąd organu procesowego powinny być nie tylko eliminowane, ale także skutkować ukaraniem ich autorów. W przeciwnym razie brak reakcji będzie skutkował patologią wymiaru sprawiedliwości.

Przestępstwo wydania fałszywej opinii jest jednym z przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości, w Polsce zagrożonym karą do 10 lat pozbawienia wolności. Przestępstwo to może być popełnione umyślnie lub nieumyślnie. Przestępstwo nieumyślnego wydania fałszywej opinii przez biegłego zostało dodane do kodeksu karnego w 2016 roku. Celem tej regulacji jest karykaturalizacja czynu polegającego na nieumyślnym złożeniu fałszywej opinii przez biegłego w toku postępowania sądowego. W tym przypadku przesłanką odpowiedzialności karnej biegłego jest działanie na szkodę interesu publicznego. Jednocześnie ustawodawca nie wskazuje, w jakich sytuacjach dochodzi do naruszenia interesu publicznego przez biegłego. Do tej pory nie doprecyzowało tego również orzecznictwo sądowe. Co istotne, karykaturalizacja ta wywołała spore zamieszanie w środowisku biegłych. Wskazuje się tutaj między innymi na możliwe problemy z dostępnością biegłych spowodowane niechęcią do współpracy z organami wymiaru sprawiedliwości w obawie przed odpowiedzialnością karną. Obecnie

problem ten pozostaje nierozwiązany, gdyż w praktyce nie odnotowano przypadków popełnienia przestępstwa polegającego na nieumyślnym wydaniu fałszywej opinii przez biegłego.

Problematyka przestępstwa wydania fałszywej opinii przez biegłego ma bardzo bogatą literaturę i była szeroko dyskutowana. Wiele publikowanych prac koncentruje się na różnych problemach związanych z opiniowaniem przez biegłych, w szczególności na dostępności biegłych, zasadach, na jakich można skorzystać z pomocy biegłego, a także na ocenie dowodu z opinii biegłego (Gruza, 2004, 2005, 2021; Moszczyński, 2009, 2010, 2014, 2015). Nadal aktualny jest jednak problem jakości opinii i odpowiedzialności biegłych za wydanie fałszywej opinii. Niezależnie od skali szkody związanej z wydaniem fałszywej opinii problem jest zawsze tej samej natury: jak ukarać sprawcę i jak zapobiec tego typu sytuacjom w przyszłości?

Szereg prac przedstawia odpowiedzialność karną biegłego za nieumyślne wydanie fałszywej opinii. Zagadnienie to jest obecnie bardzo aktualne w literaturze przedmiotu i jest szeroko dyskutowane (Bojarski, 2000; Filipowska-Tuthill, Żylińska, 2014; Girdwoyń, Tomaszewski, 2019; Jagiełło, 2020; Koziczak, 2021; Malinowski, 2018; Nowak, 2017; Wiśła, 2018). Badania w zakresie analizy zjawiska fałszywej opinii biegłego, jego skali i charakteru podejmuje Józwicki, aczkolwiek trudno znaleźć szersze opracowania dotyczące tego zagadnienia w literaturze krajowej i zagranicznej (Józwicki, 2019). Autorzy obcojęzyczni koncentrują się raczej na pozakryminalistycznych aspektach związanych z wydaniem fałszywej opinii przez biegłego, takich jak na przykład kwestie etyczne (Barnett, 2011; Dwyer, 2008; Melvin, Shiffman, 1999).

Wobec powyższego można uznać, że kwestia skali zjawiska wydawania przez biegłych fałszywej opinii jest tak nieistotna, że nie warto się nią zajmować lub jest tak trudna do zbadania, że nigdy nie podjęto żadnych prób w tym zakresie. Warto podkreślić, że właściwa analiza tego problemu wymaga dużego zaangażowania czasu i zasobów. Co więcej, rzeczywistość ta może być badana przede wszystkim przez pryzmat orzecznictwa. W tej sytuacji oku badacza ukazuje się tylko ten zakres problemu, który został poddany jurysdykcji, a nie jego całość. Innymi słowy – bada się tylko wycinek rzeczywistości, pozostawiając nieznaną całą jej resztę. Jednakże bez odpowiednich badań w tym zakresie nie możemy nawet rozpocząć dyskusji na ten temat – czy to na polu

¹ Artykuł oparty na częściowych wynikach badań był przedmiotem referatu wygłoszonego na XX Wrocławskim Sympozjum Badań Pisma, które odbyło się w dniach 9–10 czerwca 2022 roku i w takiej formie będzie opublikowany w materiałach pokonferencyjnych. Niniejsza publikacja jest oparta na pełnych wynikach badań i ich kompletnej analizie.

krajowym, czy międzynarodowym. Z drugiej strony jakakolwiek dyskusja może zainicjować zmiany na lepsze. Artykuł przedstawia zagadnienie przestępstw popełnianych przez biegłych, związanych z wydaniem fałszywej opinii z perspektywy kryminalistycznej.

2. Materiały i metody

W celu przygotowania przedmiotowego opracowania dokonano krytycznego przeglądu literatury kryminalistycznej dotyczącej przestępstwa wydania przez biegłego fałszywej opinii. Przeprowadzono również badania własne akt spraw karnych dotyczących tego przestępstwa. W pierwszej kolejności zwrócono się do wszystkich 318 sądów rejonowych w Polsce z prośbą o udzielenie informacji o tym, czy toczyły się w nich sprawy o przestępstwo wydania fałszywej opinii. Ankiety przeprowadzono w 2018 roku, natomiast zakres badań obejmował lata 2008–2018 (nie wszystkie sądy udzieliły pełnych bądź jakichkolwiek informacji dotyczących występowania spraw o te przestępstwa). Następnie skupiono się na dotarciu do wybranych spraw. Warto zaznaczyć, że w momencie składania zapytania żaden z sądów nie odnotował przypadków przestępstw polegających na nieumyślnym wydaniu fałszywej opinii. Ankieta dostarczyła natomiast informacji zwrotnych dotyczących 64 spraw związanych z zaistnieniem przestępstwa umyślnego wydania przez biegłego fałszywej opinii.

Z uwagi na fakt, że wytypowane sprawy dotyczyły całego terytorium Polski, nie było faktycznej możliwości, ażeby dotrzeć do każdej z nich. Przyczyną tego był brak akt w sądzie spowodowany przekazaniem ich do innego sądu lub organu albo odmowa ich udostępnienia przez sąd. Pandemia COVID-19 i ograniczenia w przemieszczaniu się dodatkowo wpłynęły na możliwość dotarcia do wybranych akt spraw sądowych. W rezultacie zbadano 50 z 64 spraw, w których oskarżonym zarzucono popełnienie przestępstwa umyślnego wydania fałszywej opinii. Wyniki tych badań przedstawiono w niniejszym artykule. Materiał dowodowy zgromadzony w aktach spraw sądowych pozwolił na określenie skali zjawiska wydawania przez biegłych fałszywych opinii na terenie całego kraju, sytuacji, w których fałszywe opinie się pojawiały, a także reakcji organów wymiaru sprawiedliwości na odnotowane przestępstwa. Należy nadmienić, że grupa badanych spraw nie jest reprezentatywna dla tego zjawiska na terenie kraju, jednakże stanowi wystarczający materiał badawczy do ustalenia jego charakteru.

3. Wyniki

Zbadano występowanie błędów w opiniach ekspertów na każdym z zarejestrowanych etapów wydania

opinii. Większość przypadków dotyczyła błędów na etapie prowadzenia badań lub wyprowadzania wniosków z wyników przeprowadzonych badań. Zestawienie liczby błędów na poszczególnych etapach wydania opinii przedstawia rycina 1.

Powyżej wskazane błędy dotyczyły opinii z szerokiego spektrum specjalizacji, ale większość opinii dotyczyła ekspertów rzeczoznawców majątkowych oraz biegłych z różnych gałęzi medycyny. Lista specjalizacji biegłych została przedstawiona w tabeli 1.

Jak pokazuje tabela 1, sytuacja, w której biegły został oskarżony o wydanie fałszywej opinii, najczęściej dotyczyła biegłych z zakresu wyceny nieruchomości. Duża liczba przypadków dotyczyła również medycyny i psychiatrii.

Przeprowadzone badania wykazały, że w toku postępowania karnego niezwykle trudno jest wykazać umyślność biegłego w wydaniu fałszywej opinii. Błąd może zostać wprowadzony do opinii umyślnie lub nieumyślnie, ale przy braku jednoznacznych dowodów trudno przypisać biegłemu intencjonalność takiego działania. Tabele 2 i 3 prezentują decyzje sądów w pierwszej i drugiej instancji w badanych sprawach.

Jak wskazują wyniki badań przedstawione w tabelach 2 i 3, większość orzeczeń sądów pierwszej instancji dotyczyła uniewinnienia oskarżonego biegłego lub warunkowego albo definitywnego umorzenia postępowania. Dlatego też w większości przypadków biegli nie zostali ukarani za popełnione przestępstwa lub stwierdzono brak podstaw do wszczęcia lub prowadzenia przeciwko nim postępowania. Ustalenia te potwierdziły wcześniejszą obserwację dotyczącą znacznych trudności w udowodnieniu sprawcy tego typu przestępstwa. Co więcej, sądy drugiej instancji albo utrzymywały w mocy zaskarżony wyrok, albo zmieniały wyrok sądu pierwszej instancji i uniewinniały oskarżonego. Zdarzały się przypadki uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd pierwszej instancji. Występowanie tego typu orzeczeń należy jednakże uznać za przypadkowe i niezwiązane z przedmiotem badań. W większości przypadków oskarżeni byli uniewinniani od zarzutu popełnienia przestępstwa z art. 233 § 4 k.k.

4. Dyskusja

Odnosząc się do wyników przedstawionych powyżej badań, należy podnieść, że tak duża liczba odnotowanych wyroków uniewinniających może wskazywać na to, że bardzo trudno jest odróżnić opinię fałszywą od obarczonej błędem. Trudno jest również odróżnić sytuacje, w których konieczna jest interwencja organów ścigania, od sytuacji, które tej interwencji nie wymagają.

Warto wskazać, że opinia biegłego jest fałszywa, gdy jest obarczona błędem wprowadzonym do opinii umyślnie

lub nieumyślnie. O tym, czy biegłemu można skutecznie przypisać popełnienie przestępstwa polegającego na wydaniu falszywej opinii, decyduje etap, na którym błąd został wprowadzony do opinii oraz (nie)świadomość biegłego. W praktyce bardzo trudno jest wykazać celowe wprowadzenie błędu do opinii biegłego oraz świadomość tego czynu. Nawet gdy się weźmie pod uwagę pod uwagę formy winy umyślnej, świadomość biegłego nadal wymyka się kontroli sądowej. Mając na względzie wagę dobra chronionego przepisem art. 233 k.k., sytuację taką można uznać za wysoce niekorzystną dla wymiaru sprawiedliwości. W opinii społecznej to właśnie opinie biegłych lub ich błędna interpretacja przez sąd są w przeważającej liczbie spraw przyczyną wadliwych orzeczeń. W sprawach cywilnych konsekwencją takiego wadliwego orzeczenia może być zasądzenie należności lub oddalenie powództwa. Bardziej dalekosiężne konsekwencje dotyczą orzekania w sprawach karnych, w których ceną za błąd biegłego może być niesłuszne skazanie oskarżonego. W każdym razie niepożądane jest utrzymywanie sytuacji, w której biegli celowo szkodzący wymiarowi sprawiedliwości pozostają bezkarni.

W orzecznictwie polskich sądów istnieje pogląd, według którego falszywa opinia jest wydana przez biegłego umyślnie w sytuacji, gdy:

1. Biegły zastosował niewłaściwą metodę badania;
2. Opinia biegłego jest sprzeczna z aktualnym stanem wiedzy;
3. Opinia biegłego jest sprzeczna ze stanem faktycznym sprawy (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 3 listopada 2021 r.).

W powyższych sytuacjach możemy stwierdzić umyślność w działaniu biegłego i skazać go za popełnienie przestępstwa umyślnego wydania falszywej opinii. Co istotne, pierwsza przesłanka odnosi się do etapu opiniowania przez biegłego związanego z przeprowadzeniem badań, natomiast pozostałe dwie odnoszą się bezpośrednio do wniosków opinii, które finalizują proces opiniowania przez biegłego na zlecenie organu procesowego.

Biorąc pod uwagę etapy opiniowania oraz elementy składowe opinii biegłego, można wyróżnić następujące rodzaje błędów, które będą skutkowały falszywą opinią:

1. Błąd w źródle materiału opiniowanego;
2. Błąd co do przeprowadzonych badań;
3. Błąd w wynikach testów;
4. Błąd we wnioskach opinii.

Błąd w materiale źródłowym wykorzystanym przez biegłego do wydania opinii będzie wynikał ze złego doboru materiału źródłowego lub jego braków. Biorąc pod uwagę szerokie spektrum specjalności opinii, które mogą być wydawane przez biegłych w toku postępowania sądowego, nie można jednoznacznie określić przyczyny takiego błędu. Biegły wydający opinię (np. opinię z zakresu rachunkowości) może pominąć materiał źródłowy, który powinien być wziąć pod uwagę przy wydawaniu

opinii lub materiał ten został wadliwie zabezpieczony przez organy prowadzące postępowanie, na co biegły nie ma już wpływu, np. w przypadku opinii kryminalistycznych. Innymi słowy – błąd na tym etapie może być wprowadzony do opinii przez biegłego celowo, gdy biegły świadomie pomija istotne materiały źródłowe, które powinien był wziąć pod uwagę, na przykład materiały dotyczące analizy rynku nieruchomości przy sporządzaniu operatu szacunkowego, lub dokonuje wybiórczej analizy tego rynku. Błąd taki może być jednak wprowadzony nieświadomie, gdy biegły nie zdaje sobie sprawy z ograniczeń w zabezpieczeniu materiału źródłowego (np. kontaminacja materiału źródłowego).

Błąd może wynikać z wadliwego badania materiału źródłowego przez biegłego. Biegły może zastosować niewłaściwą lub nieodpowiednią metodę badania, wadliwy sprzęt lub sprzęt nieodpowiedni do badania danego materiału źródłowego. Biegły może również przyjąć selektywne podejście do uzyskanego materiału źródłowego, pomijając istotne źródła i skupiając się na tych mniej istotnych lub nieistotnych. Błąd na tym etapie może wynikać z braku umiejętności lub wiedzy, nieuwagi lub zwykłej pomyłki. Błąd taki może być również celowo wprowadzony przez biegłego, gdy – świadomy niewłaściwego postępowania – biegły celowo dąży do uzyskania wadliwych wyników badań, wprowadzając błąd do opinii już na tym etapie badania.

Nawet w sytuacji, gdy biegły przeprowadził badania w sposób prawidłowy, nadal istnieje ryzyko, że wyniki badań zostaną zafalszowane na skutek błędnego odczytania lub celowego wskazania innych wyników niż faktycznie uzyskane.

Ostatnim rodzajem błędu jest ten zawarty we wnioskach biegłego, które służą bezpośrednio sformułowaniu opinii w odpowiedzi na pytanie organu procesowego. Pomimo prawidłowych wyników badań celowe lub nieumyślne działanie biegłego może ponownie doprowadzić do błędnej interpretacji wyników badań, gdyż biegły może być świadomy, że postępuje nieprawidłowo, i do tego dążyć, albo może wprowadzić błąd do opinii na tym etapie zupełnie nieświadomie.

Wszystkie wskazane błędy mogą sprawić, że organ procesowy otrzyma falszywą opinię. O tym, czy biegłemu można skutecznie przypisać przestępstwo wydania falszywej opinii, decydować będzie etap, na którym błąd został wprowadzony do opinii oraz świadomość lub nieświadomość biegłego. Należy zauważyć, że większość błędów w opiniach w badanych sprawach stanowiły te związane z wnioskami opinii. Może to tłumaczyć niską liczbę wyroków skazujących w badanych sprawach. Celowe wprowadzenie błędu do opinii jest w praktyce trudne do wykazania środkami dowodowymi, jakimi dysponuje organ procesowy.

Bez odpowiedzi pozostaje jednak pytanie, jak i czy pociągać do odpowiedzialności biegłych, którzy

wprowadzają błąd do opinii nieumyślnie, z niewiedzy, przez pomyłkę lub z roztargnienia.

Aby lepiej zobrazować sytuacje, w których biegli zostali oskarżeni o wydanie fałszywej opinii, warto przedstawić przykłady opinii, których wydanie skutkowało postawieniem biegłym zarzutów popełnienia przestępstwa.

Przykład 1

Dwóch biegłych psychiatrów zostało oskarżonych o wydanie fałszywej opinii i poświadczenie nieprawdy, które miało polegać na podaniu nieprawdziwej okoliczności przeprowadzenia jednorazowego badania oskarżonego, podczas gdy takiego badania w ogóle nie przeprowadzono. W opisie dotyczącym stanu zdrowia oskarżonego biegli ci podali informacje dotyczące stanu zdrowia oskarżonego pochodzące z innej opinii – zawierającej nieaktualne informacje – i opinię tę przedstawili prokuratorowi w toku postępowania przygotowawczego. Sąd I instancji uznał biegłych za winnych popełnienia przestępstwa z art. 233 § 4 k.k., wymierzając im karę 6 miesięcy pozbawienia wolności i grzywny. Postępowanie zakończyło się wyrokiem sądu I instancji (sprawa Sądu Rejonowego w Toruniu, VIII K 1764/10).

Przykład nr 1 bardzo dobrze obrazuje sytuację, w której nie ulega wątpliwości, że biegłemu można przypisać przestępstwo wydania fałszywej opinii. Biegli, sporządzając opinię, dopuścili się jednego ze wskazanych powyżej błędów, wydając opinię niezgodną ze stanem faktycznym sprawy, co zostało potwierdzone ustaleniami śledczych, którzy wykazali, że nie przeprowadzono badania oskarżonego – wbrew zapisom wskazanym w opinii.

Kolejny przykład również wskazuje na fałszowanie faktów przez biegłego z zakresu medycyny, tym razem kardiologa:

Przykład 2

Biegłemu kardiologowi zlecono zbadanie stanu zdrowia uczestnika postępowania o rentę z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Biegłemu temu zarzucono kolejno wydanie fałszywej opinii poprzez użycie stwierdzenia „w badaniu holterowskim nie stwierdza się zaburzeń rytmu”, podczas gdy wyniki badania i wywiad lekarski wskazywały na istnienie takich zaburzeń. Biegły nie rozpoznał poszerzenia aorty, stwardnienia tętnic komorowych klasy IVb, zaburzeń rytmu, zaburzeń lipidowych, choroby wieńcowej niestabilnej, choroby niedokrwiennej serca i dusznicy bolesnej. Sąd rejonowy uniewinnił oskarżonego, gdyż nie można było przypisać mu umyślności popełnienia przestępstwa wydania fałszywej opinii. Nie można było ustalić, że oskarżony obejmował swoją świadomością możliwość przedstawienia nieprawdziwej opinii. Sąd okręgowy utrzymał w mocy zaskarżony

wyrok (sprawa Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie, XIV 650/08).

Jak pokazuje przykład 2, zarzut wydania przez biegłego fałszywej opinii może być uwzględniony wyłącznie w oczywistych sytuacjach, gdy ustalenia faktyczne opinii pozostają w wyraźnej sprzeczności ze stanem faktycznym sprawy.

Kolejny przykład przedstawia interesujący przypadek biegłego wydającego opinię pomimo braku kwalifikacji w tym zakresie:

Przykład 3

Biegły został oskarżony o wydanie fałszywej opinii dotyczącej obrażeń i patomechanizmu śmierci oraz bezpośredniej przyczyny zgonu zmarłego w sprawie o pobicie. Fałszywa opinia biegłego w toku postępowania karnego pozwoliła sprawcom uniknąć odpowiedzialności karnej za pobicie, w wyniku którego pobity mężczyzna zmarł. Biegły patomorfolog, oceniając przyczynę zgonu denata, nieprawidłowo przeprowadził sekcję zwłok, uniemożliwiając tym samym ustalenie przyczyny zgonu zmarłego. Sąd rejonowy uniewinnił biegłego, argumentując, że nie można przyjąć, iż oskarżony, wydając opinię, działał umyślnie lub z zamiarem ewentualnym. W ocenie sądu biegły oskarżony nie działał umyślnie. Powołani w sprawie karnej biegli opiniujący opinię oskarżonego wskazali, że powodem błędu był brak wiedzy specjalistycznej opiniującego biegłego. Tym samym oskarżonemu nie można było przypisać winy w popełnieniu zarzucanego mu czynu, a czyn oskarżonego nie stanowił przestępstwa (sprawa Sądu Rejonowego w Żaganiu, II K 128/10).

Przypadek zilustrowany w przykładzie nr 3 potwierdza tezę, że bardzo trudno jest przypisać biegłemu popełnienie czynu polegającego na wydaniu fałszywej opinii. Sprawa opisana w przytoczonym przykładzie była o tyle istotna, że oskarżony biegły od wielu lat był znanym organom ścigania ekspertem z zakresu patomorfologii. W trakcie swojej działalności wydał wiele opinii, nie posiadając do tego odpowiednich kwalifikacji. Sam fakt, że biegły był niewykwalifikowany, podaje w wątpliwość jakość jego opinii. Co istotne, w toku postępowania okazało się, że biegły nie ukrywał, że nie jest specjalistą z zakresu patomorfologii. Organy ścigania korzystały z jego pomocy, ponieważ wyrażał zgodę na opiniowanie, a w okolicy nie było specjalisty w tej dziedzinie. Ta sytuacja wynikała więc z patologii w wymiarze sprawiedliwości i braku dostępności wykwalifikowanych biegłych. Niewątpliwie gdyby organy ścigania dysponowały pomocą wykwalifikowanych biegłych, skorzystałyby z niej zamiast z usług „domorosłego” eksperta z zakresu patomorfologii. Niemniej jednak niepożądane jest legitymizowanie nawet nieumyślnego wprowadzania w błąd organów wymiaru

sprawiedliwości i utrzymywanie sytuacji niekaralności osoby, która jawnie godzi w jego dobro.

Ostatni przykład odnosi się do sytuacji, w której biegłemu z zakresu wyceny nieruchomości zarzucono wydanie falszywej opinii:

Przykład 4

Biegły z zakresu wyceny nieruchomości został oskarżony o wydanie falszywej opinii polegającej na pominięciu w wydawaniu opinii zapisów studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, co skutkowało określeniem nieprawidłowej wartości wycenianej nieruchomości. Sąd rejonowy uniewinnił biegłego, uznając, że popełnił on błąd, ale postępowanie nie wykazało, aby uzyskał jakąkolwiek korzyść majątkową lub osobistą z tytułu niewłaściwej wyceny. Błąd nie wynikał z umyślności, ale z braku należytej staranności. Wyrok ten został utrzymany w mocy przez sąd rejonowy (sprawa Sądu Rejonowego w Giżycku, II K 223/09).

Przykład nr 4 ilustruje typową sytuację, w której biegły rzeczoznawca majątkowy nie uwzględnia istotnych okoliczności mających wpływ na wycenę, ale nie ma możliwości przypisania mu czynu polegającego na przedstawieniu organom wymiaru sprawiedliwości falszywej opinii. Trudno jest ustalić zamiar i umyślność biegłego w wydaniu falszywej opinii, gdyż bardzo często błąd w opinii wynika z jego niekompetencji. Trudno jednak nie sankcjonować zachowań i sytuacji, w których biegły nie ma wystarczających kompetencji do wydania opinii, a mimo to podejmuje się wydania opinii powodującej istotną szkodę dla funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, jak miało to miejsce w przypadku opisanym w przykładzie nr 3. Niepożądane jest jednak karanie biegłych za ich dobre intencje i stwarzanie stanu strachu i obawy przed odpowiedzialnością karną za wydanie falszywej opinii. Sytuacja jest niewątpliwie trudna.

Analiza ilościowa liczby spraw dotyczących przestępstwa wydawania falszywych opinii przez biegłych w kraju wskazuje, że problem ten nie jest tak znaczący, jak się powszechnie uważa. Co istotne, badana liczba stanowi większość spraw odnotowanych w skali całego kraju, aczkolwiek nie można wykluczyć, że część z nich została pominięta z uwagi na błędy w przekazie ze strony poszczególnych sądów lub brak odpowiedzi na pytanie o rozpoznane sprawy.

Choć liczba takich spraw w badanym okresie była relatywnie niska, ich występowanie nadal stanowi istotne wyzwanie dla wymiaru sprawiedliwości. Idealnym rozwiązaniem byłoby całkowite uniknięcie tego problemu w przyszłości i praktycznie wyeliminowanie tego typu przestępstw. Nie wydaje się to jednak możliwe, dlatego należy przeanalizować ten problem i zastanowić się, co można zrobić, aby maksymalnie zminimalizować jego występowanie w przyszłości.

Powyższe wyniki badań dają możliwość zainicjowania dyskusji na temat skutecznego ścigania przestępstw związanych z wydaniem falszywej opinii przez biegłych, zapobiegania im oraz porównania rozwiązań przyjętych w różnych systemach prawnych. Oznacza to, że wyniki przeprowadzonych badań pozwalają na wymianę doświadczeń w tym zakresie na arenie międzynarodowej. Powyższa analiza stanowi punkt odniesienia i otwiera dyskusję na temat zakresu odpowiedzialności biegłego za wydanie falszywej opinii oraz sposobów podniesienia morale biegłych i uniknięcia podobnych problemów w przyszłości. Czerpiąc z doświadczeń innych systemów prawnych, można wypracować dobre rozwiązania na poziomie krajowym i europejskim, a także globalnym.

5. Uwagi końcowe

Wyniki przeprowadzonych badań pozwalają na wyciągnięcie następujących wniosków:

1. Przestępstwo złożenia falszywej opinii przez biegłego jest w praktyce problemem marginalnym lub trudno jest przypisać biegłemu popełnienie zarzucanego mu czynu, czyli sporządzenie falszywej opinii;
2. Nawet w przypadku oskarżenia biegłego o wydanie falszywej opinii sądy zazwyczaj uniewinniają biegłych od popełnienia zarzucanych im czynów lub warunkowo umarzają związane z tym postępowania;
3. W odbiorze społecznym problem falszywych opinii biegłych jest poważny, zaś w praktyce problem ten jest marginalny;
4. Jednym ze skutecznych sposobów zapobiegania przestępstwom popełnianym przez biegłych sądowych w przypadku wydawania przez nich falszywych opinii jest promowanie standardów etycznych w ramach funkcji biegłego i dopuszczanie do udziału w postępowaniach sądowych wyłącznie osób o najwyższych kwalifikacjach, a także przyznawanie im odpowiedniego wynagrodzenia.

W każdym razie należy pamiętać, że biegły jest pomocnikiem organów wymiaru sprawiedliwości. Dlatego też każdy przypadek popełnienia przez niego przestępstwa polegającego na wydaniu falszywej opinii powinien być wnikliwie analizowany i oceniany. Nie należy jednak zapominać, że pomyłki mogą zdarzyć się każdemu. W każdym przypadku należy dążyć do zapewnienia biegłym możliwości naprawienia stwierdzonych błędów za pomocą przewidzianych w procedurze narzędzi, tj. opinii uzupełniającej tego samego biegłego lub opinii innego biegłego. Tym samym wszczęcie postępowania przeciwko biegłemu w związku z podejrzeniem wydania falszywej opinii powinno być ostatecznością.